

Exoten alert:

Oostelijke ringslang gezocht in Limburg!

In 2017 is de ringslang in Europa opgesplitst in verschillende soorten, waaronder de in Nederland inheemse ringslang (*Natrix helvetica*) en de uitheemse Oostelijke ringslang (*Natrix natrix*). Op een aantal locaties in Nederland is de Oostelijke ringslang echter geïntroduceerd, bijvoorbeeld in Zuid-Limburg. De Oostelijke ringslang is een invasieve exoot in Nederland; hij handhaaft zich en hybridiseert met de inheemse ringslang. Een onwenselijke situatie omdat dit de overlevingskansen van de inheemse ringslang negatief beïnvloeden.

Inheemse- en Oostelijke ringslangen: hoe zit het ook alweer?

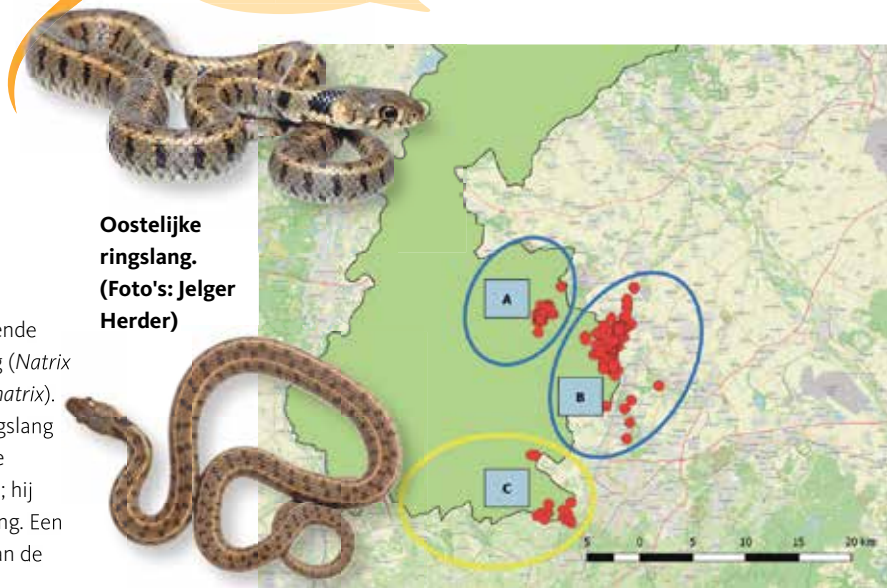
De Oostelijke ringslang lijkt sterk op onze inheemse ringslang. Ze hebben een ronde pupil, gekielde schubben en twee duidelijke gele en zwarte vlekken achter de kop. Bij de inheemse ringslang versmelten deze nekvlekken vaak. Oostelijke ringslangen blijven gemiddeld wat kleiner dan de inheemse soort en missen de kenmerkende verticale zwarte strepen op hun flanken. Een deel van de in Nederland levende Oostelijke ringslangen (of hybriden) vertonen twee gelige lengtestrepen op de rug. Dit kenmerk wordt nagenoeg nooit gezien bij inheemse ringslangen, maar is niet altijd aanwezig bij Oostelijke ringslangen. In Nederland zijn in ieder geval drie populaties bekend van de Oostelijke ringslang; op de Brunsummerheide in Limburg, bij Alphen aan den Rijn en in de Krimpenerwaard in Zuid-Holland. In alle gevallen zijn de dieren door de mens geïntroduceerd, bewust dan wel onbewust. In verschillende Nederlandse ringslangpopulaties is genetische vermenging tussen de inheemse en de Oostelijke ringslang ontdekt.

Ringslangen in Zuid-Limburg

In de tweede helft van de 20ste eeuw kon de inheemse ringslang door habitatvernietiging en -vervuiling niet meer standhouden

Oostelijke ringslang, Brunssum. (Foto: Richard Struijk)

Oostelijke ringslang. (Foto's: Jelger Herder)

Zuid limburg met de drie deelgebieden waar gezocht wordt naar de Oostelijke ringslang. (Bron: RAVON)

in de Zuid-Limburgse leefgebieden. Incidenteel werd er nog wel eens een ringslang op Limburgs grondgebied waargenomen, maar van gevestigde populaties was geen sprake meer. Net over de grens, in zowel België als Duitsland, waren nog wel populaties aanwezig. Langs het grensriviertje de Worm bij Kerkrade is het circa 15 jaar geleden wel gelukt om de soort middels broeihopen weer Nederland in te "ondersteunen". De soort heeft zich hier inmiddels weer gevestigd en wordt nu ook regelmatig ten oosten van de agglomeratie in de Oostelijke Mijnstreek gezien. Een meer recente ontwikkeling is de herkolonisatie ter hoogte van het Drielandenpunt (Vaals). Hier worden vandaag de dag regelmatig ringslangen gezien en de soort lijkt zich hier te gaan vestigen. De derde Limburgse locatie waar momenteel 'ringslangen' voorkomen is de Brunsummerheide waar de soort in 1973 is uitgezet. Deze populatie is, sinds het provinciaal verdwijnen van de soort, de langst gevestigde. Echter, deze populatie kan herleid worden tot bewuste introducties van zowel inheemse als Oostelijke ringslangen. Bovendien is hier hybridisatie aangetoond. Of er reeds op een natuurlijk wijze contact is tussen de uitheemse Oostelijke ringslangen (en/of hybriden) van de Brunsummerheide en die in het Wormdal en Vaals is onbekend.

First things first: genetische screening

Om de ringslangen in het Wormdal en omgeving Vaals verder te stimuleren bestaan er wensen voor de realisatie van broeihopen. Maar omdat onbekend is of de uitheemse Oostelijke ringslang zich in deze populaties bevindt, zuiver dan wel hybriden, heeft het vaststellen van de genetische herkomst prioriteit. Pas als duidelijk is dat het om zuivere inheemse ringslangen gaat zijn dergelijke beschermingsmaatregelen wenselijk. Om deze reden wordt in 2024 en 2025 genetisch onderzoek uitgevoerd naar de Limburgse ringslangpopulaties in opdracht van provincie Limburg. De uitkomst van dit onderzoek vormt de basis voor vervolgstappen.

Ringslang gezien: geef het door!

RAVON is op zoek naar waarnemingen van zowel inheemse als Oostelijke ringslangen in Zuid-Limburg (en aangrenzend België en Duitsland). Ringslang gezien? Dan ontvangen wij graag foto's en een zo exact mogelijke locatie. Vervellingen en verkeersslachtoffers uit Limburg zijn ook bruikbaar, ook wanneer geen lengtestrepen aanwezig zijn.

Vervellingen graag in een papieren enveloppe bewaren en verkeersslachtoffers in de vriezer; RAVON haalt deze dan op.

Foto's, waarnemingen en vervellingen/verkeersslachtoffers graag melden bij Tariq Stark (t.stark@ravon.nl) of Richard Struijk (r.struijk@ravon.nl).

Tariq Stark & Richard Struijk (RAVON) en Ben Wielstra (Institute of Biology Leiden, Leiden University & Naturalis Biodiversity Center)

Nieuwe regiocoördinatoren

NEM Meetprogramma Reptielen PWN Noord-Hollands Duinreservaat: **Daan Bijman**

Dit jaar ben ik begonnen als coördinator voor zandhagedissenmonitoring in het PWN Noord-Hollands Duinreservaat. Ik neem hierbij het stokje over van mijn collega Wouter Bol. Mijn naam is Daan Bijman en ik ben 27 jaar. Ik werk sinds 2019 als boswachter bij PWN en vanuit die functie start ik nu ook in het regiocoördinatorschap voor het NEM Meetprogramma Reptielen in het Noord-Hollands Duinreservaat.

Ik ben in aanraking gekomen met werken met reptielen vanuit mijn studie Toegepaste Biologie, waar ik onderzoek gedaan heb naar levendbarende- en zandhagedissen en daarnaast ook ringslangen. Dit is de periode geweest waarin ik erg enthousiast ben geraakt voor en door deze prachtige diersoorten. Vanuit mijn werk heb ik nu twee zandhagedissenmonitoringsroutes gelopen afgelopen jaren op mooie locaties die erg van elkaar verschillen waardoor de resultaten erg uiteenlopen wat het erg interessant maakt. Eén van die routes ligt op een stuk nieuwe natuur dat vanuit bollandgrond is omgevormd tot natuur. Hierbij is het gelukt om voortplanting van de zandhagedis vast te stellen op de nieuwe gronden. Dit is natuurlijk erg waardevol en een goed teken voor de natuurontwikkeling daar. Ik vind het hiernaast ook erg leuk om te vogelen en te fotograferen, en waar kan dit nou beter dan in het mooie Noord-Hollands Duinreservaat?

Verder kunnen andere monitorders mij bereiken voor vragen over de monitoring, vergunningen of al het andere omtrent de zandhagedissen of simpelweg om gewoon een keer samen op pad te gaan! Ik hoop jullie dit jaar snel in het veld tegen te komen!

Daan Bijman.

NEM Meetprogramma Reptielen Veluwe: **David Broek**

Sinds dit voorjaar is er een nieuwe coördinator voor het NEM Meetprogramma Reptielen op de terreinen van Staatsbosbeheer en het Kroondomein op de Veluwe. Na vele jaren coördinator te zijn geweest heeft Regina Vlijm het stokje overgedragen aan mij, David Broek. Hierbij stel ik mij even aan jullie voor.

David Broek.

De interesse in reptielen en amfibieën was er al lang. Maar vanaf 2015 begon ik mij steeds meer te interesseren in het zoeken naar reptielen en amfibieën in de natuur, aangewakkerd door de stage die ik liep bij RAVON waarbij ik knoflookpadden monitorde. Door de jaren heen heb ik met verschillende projecten meegeholpen her en der in het land. Zo inventariseer ik al langere tijd gladde slangen in West-Brabant. Ook coördineerde ik een amfibieënoverzetproject in Leeuwarden tijdens mijn studietijd daar. Als afstudeerder kwam ik op de Veluwe terecht, waar ik onderzoek deed naar het gebruik van ecoducten door herpetofauna. Sinds vijf jaar woon ik ook op de Veluwe en ben in die regio daarom nog het meest actief. Zo heb ik kamsalamanders geïnventariseerd in een gebied noordelijk van Ede. Daarnaast loop ik een traject op de Hoog Buurlose Heide en op de Doorwerthse Heide. De interesse voor herpetofauna houdt niet op bij de landsgrenzen. Ik reis regelmatig naar bestemmingen in Europa, het Midden-Oosten en verder, op zoek naar allerlei soorten. Behalve hobbymatig krijg ik als ecooloog ook regelmatig beroepsmatig met deze soortgroepen te maken, doordat ik me vooral bezighoud met aquatische soortgroepen en reptielen.

Het coördineren de trajecten op de Veluwe is weer een heel nieuwe uitdaging waar ik met veel plezier mee aan de slag ga. Ik kijk er dan ook naar uit de tellers op de Veluwe (inmiddels een hele groep!) waar nodig op weg te helpen en verder alles in goede banen te leiden.